

КОБЕЛЄВА Даля – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, 44, вул. Алчевських, м. Харків, Україна, індекс 61002 (daliakobelieva@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3139-1561>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.41.13>

Бібліографічний опис статті: Кобелєва, Д. (2020). Проблема сенсу музичної мелодії в межах філософського аналізу музики. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*, 41, 186–199, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.41.13>

ПРОБЛЕМА СЕНСУ МУЗИЧНОЇ МЕЛОДІЇ В МЕЖАХ ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ МУЗИКИ

*Анотація. Метою статті є аналіз питання щодо музичної здатності людини, питання щодо особливостей створення та сприйняття музики, зокрема її мелодії. У статті розглядаються фундаментальні підходи до визначення природи музичного феномена, сформульовані в межах філософії та музикознавства. Особлива увага приділяється визначенню сутності музичної мелодії як основного компоненту європейської тональної музики. Необхідність ґрунтовного вивчення музичного феномена, розуміння його сутності та основних властивостей визначається особливим статусом музики в сучасному світі. З одного боку, музика супроводжувала людство протягом всієї його історії, з іншого боку, з появою технічних засобів відтворення та поширення музичних творів відношення між музикою та соціокультурним середовищем зазнають чималих змін. Музика стає глобальним явищем сучасного світу, вона долає культурні межі та влітається в загальний соціокультурний контекст. Музика супроводжує людину у всіх сферах її життя, а отже, чинить постійний вплив на її свідомість. З огляду на це, аналіз змістовного навантаження музичних творів та музики загалом набуває неабиякої актуальності. **Методологічними** засадами дослідження стали музикознавчі концепції форми і змісту*

музичної мелодії, філософські та історичні концепції суспільства та культури. **Наукова новизна.** У межах музикознавства, філософії та когнітивних наук формуються чимало концепцій щодо того, яким чином людина здатна створювати та сприймати музичну мелодію, що лежить в основі її цілісності та осмисленості. Зокрема, форму та зміст мелодії пов'язують з емоційною складовою частиною свідомості людини, з мовною здібністю тощо. У статті робиться спроба відокремити проблему сенсу музики від об'єктивних та суб'єктивних факторів та розглянути її в суто культурній площині, спираючись на концепцію інтерсуб'єктивної реальності Ю.Н. Харарі. **Висновки.** У результаті дослідження роблять висновки про доцільність аналізу питання щодо сенсу музичної мелодії (та музичного феномена загалом) із точки зору його буття в межах інтерсуб'єктивної реальності.

Ключові слова: музична мелодія, соціокультурне середовище, інтерсуб'єктивна реальність, свідомість, сенс.

KOBELIEVA Dalia – Candidate of Philosophy Sciences, Senior Lecturer at the UNESCO Department for “Philosophy of Human Communication”, Social and Humanity Sciences, Petro Vasylenko Kharkiv National Technical University of Agriculture, 44, Alchevskih str., Kharkiv, Ukraine, postal code 61002 (daliakobelieva@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3139-1561>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.41.13>

To cite this article: Kobelieva, D. (2020). Problema sensu muzychnoi melodii v mezhakh filosofskoho analizu muzyky [The problem of the meaning of musical melody within the philosophical analysis of music]. *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filosofiiia» – Human Studies. Series of «Philosophy»: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 41, 186–199, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.41.13>

THE PROBLEM OF THE MEANING OF MUSICAL MELODY WITHIN THE PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF MUSIC

Summary. *The purpose of the article is to analyze the question of human musical ability, the question of the peculiarities of the creation and perception of music, in particular its melody.*

*The article considers the fundamental approaches to determining the nature of the musical phenomenon, formulated within the framework of philosophy and musicology. Particular attention is paid to defining the essence of musical melody as a major component of European tonal music. The need for a thorough study of the musical phenomenon, understanding its essence and basic properties is determined by the special status of music in the modern world. On the one hand, music has accompanied humankind throughout its history, on the other hand, with the advent of technical means of reproduction and distribution of musical works, the relationship between music and socio-cultural environment is undergoing significant changes. Music is becoming a global phenomenon of the modern world, it transcends cultural boundaries and intertwines with the general socio-cultural context. Music accompanies a person in all spheres of his/her life, and therefore has a constant impact on his/her consciousness. Given this, the analysis of the content of musical works and music in general becomes very relevant. The **methodological** principles of the study were musicological concepts of the form and content of musical melody, philosophical and historical concepts of society and culture. **Scientific novelty.** Within musicology, philosophy and cognitive sciences, many concepts are formulated about how a person is able to create and perceive a musical melody; which is the basis of its integrity and meaningfulness. In particular, the form and content of the melody are associated with the emotional component of human consciousness, with the language ability, and so on. The article attempts to separate the problem of the meaning of music from objective and subjective factors, and to consider it in a purely cultural plane, based on the concept of intersubjective reality by Yu. N. Harari. **Conclusions.** As a result of the research, conclusions are made about the expediency of analyzing the question of the meaning of a musical melody (and a musical phenomenon in general) from the point of view of its existence within the intersubjective reality.*

Key words: musical melody, socio-cultural environment, intersubjective reality, consciousness, meaning.

Постановка проблеми. Музика є одним із феноменів культурного простору, який у тому чи іншому вигляді супроводжує буття людини протягом майже всієї її історії. Музика еволюціонує

від найпростіших мелодійних та/або ритмічних утворень до складних музичних форм, які в усьому різноманітті представлені в класичній музиці. Музика супроводжує широкий спектр соціальних практик людства, від релігійних обрядів до відпочинку. Якщо раніше музичні культури різних народів та регіонів були доволі замкнутими, то з появою технологій звукозапису та звуковідтворення, музика стає загальнолюдським феноменом. Змінюється також характер аудиторії слухачів. У минулому аудиторія слухачів була обмежена фізичними властивостями звуку, здатністю його поширення у просторі. Із появою звукопідсилювального обладнання музична аудиторія значно розширилась, змінились її соціальні і психологічні характеристики та властивості.

Зараз музика є невід'ємною складовою частиною соціокультурного простору в усіх його проявах. З огляду не це, актуальність досліджень музики також виходить за межі світу мистецтва та пов'язується із проблемами буття суспільства в глобальному значенні, буття людства та його культури. Саме тому актуальності набувають питання фундаментальних засад музичного феномена. Очевидно, що вплив музики на суспільну свідомість стає більш суттєвим та глобальним, тому і аналіз здатності до створення та сприйняття музики, здатності до утворення та сприйняття мелодійних структур (які є основою, принаймні, європейської музичної традиції) набуває неабиякої актуальності.

Метою статті є спроба знайти, спираючись на аналіз музики з точки зору філософії, пояснення музичної здатності людини (або її свідомості) яка проявляється, передусім, у здатності створювати та сприймати музичну мелодію водночас і як цілісну структуру (яка має певний сенс), і як процес руху або розгортання цієї структури у часі. Саме ця здатність лежить в основі музичного феномена, тому, на наш погляд, дослідження музики та її властивостей мають приділяти особливу увагу проблемі музичної мелодії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розглядаючи питання форми та змісту музичної мелодії, ми спираємось на працю Р. Скратона «Естетика музики», в якій він детально аналізує основні елементи музичної структури, виразні та змістовні компоненти музики тощо, працю В.М. Холопової «Музика

як вид мистецтва», а також роботу А. Патела «Музика, мова та мозок», в якій, у тому числі, робиться ґрунтовний аналіз щодо можливості порівняння музичної та мовної здібностей. Проблема емоційної складової частини музичної мелодії розглядається на основі праці П. Джонсона-Леирда «Емоції, музика та література». Особливості та властивості людської свідомості щодо музичної здібності розглядаються на основі книги М. Каку «Майбутнє розуму». Питання щодо змістовного навантаження музичної мелодії (або щодо сенсу музики) аналізується на основі концепції інтерсуб'єктивної реальності, яка викладена в книзі Ю.Н. Харарі «Номо Деус: Коротка історія майбутнього».

Основний матеріал. Музика, з одного боку, є одним із найбільш звичних та очевидних елементів культури людства, а з іншого боку – однією із найскладніших проблем для дослідження як у межах музикознавства, так і в межах інших наук, зокрема психології, когнітивних наук та філософії. Завдання із дослідження музичного феномена ускладнюється тим, що існує велика кількість різноманітних музичних традицій та систем, у результаті чого майже неможливо виділити такі характеристики та ознаки музики, які б були притаманні всім епохам та культурам (Кобелева, 2015).

Наприклад, музика складається з музичних звуків – тонів, які знаходяться в певних відносинах між собою, але існують чимало тональних систем. Очевидно, що навіть кількість основних тонів дуже сильно впливає на тональну структуру, в результаті чого відношення між тонами зазнають значних змін. Але це явище не заважає людині розпізнавати музику будь-якої традиції саме як музику, а не як хаотичну послідовність звуків. Чому так відбувається, що лежить в основі цієї здатності нашої свідомості? Те саме стосується і ритмічної, і метричної структури музичного твору. Людина здатна сприймати як музику, організовану суворо в межах часових інтервалів (метр), так і музику, яка не має чітко визначеної метричної структури.

Таким чином, простий та очевидний культурний феномен перетворюється на складну та суперечну наукову проблему. Цілком зрозуміло, що аналізувати музику загалом із точки зору можливості її сприйняття не конструктивно, томи ми пропонуємо

звернутися до розгляду музичної мелодії як фундаментальної форми єдності, на основі якої будується музичне ціле.

Варто зауважити, що ми будемо розглядати сучасну європейську музичну традицію (тональну музику). Звичайно, вона не вичерпує усього музичного різноманіття, але в сучасному світі саме ця музична парадигма є найбільш поширеною, або глобальною; вона має досить складну структуру, яка включає в себе майже всі музичні компоненти, тому, з нашої точки зору, аналіз цієї музичної системи та її основ може суттєво вплинути на розуміння музичної здатності людини та глобального значення феномена музики.

З точки зору філософії музики, основним питанням є можливість існування мелодії як певної цілісності. Саме мелодія пов'язується із здатністю музики нести певну інформацію або, принаймні, сприйматися як смислове ціле. Чимало дослідників музики вважають, що це явище має певний зміст, але в подальшому думки з цього приводу розходяться. Дехто пов'язує сенс музики з її здатністю передавати або викликати певні емоції, тобто емоції і становлять її зміст (Johnson-Laird, 2008). Дехто порівнює музику з мовою та вважає, що музичні структури можна порівняти із граматичними, синтаксичними та семантичними структурами мови, а отже, музика здатна передавати певну інформацію так само, як і природні мови (Cooke, 1959; Jackendoff, 1983). В будь-якому разі вчені стикаються з необхідністю розуміння природи мелодії. Розглянемо головні проблеми, які виникають під час аналізу музичної мелодії.

Спроби збагнути сутність музичного феномена, а особливо сутність його базового елемента – мелодії (принаймні для європейської музичної парадигми) вже на початковому етапі стикаються з питанням, яке стосується музика матеріальної, фізичної реальності навколишнього світу. Звичайно ж, звуки, з яких складається музика, мають фізичне походження. Але чи сприймаємо ми їх саме таким чином, коли чуємо музику?

Автор праці «Естетика музики» Р. Скратон вважає, що сприйняття звуків та тонів мають фундаментальні відмінності. Музичний звук – тон, це звук, який існує незалежно від предмета або ситуації, в якій він виникає. Такий досвід сприйняття Р. Скратон називає «акузматичним». У цьому випадку музичні звуки, або

тони, отримують можливість існувати нібито в окремому, незалежному «звуковому світі», особливому уявному просторі. Таким чином, тон існує не стільки у фізичному світі, скільки в людській свідомості. Звідси витікає розуміння мелодії, яку ми чуємо не як хаотичний набір звуків, а як організовану якимось чином послідовність тонів. Коли ми чуємо тони, ми чуємо певну організацію. (Scruton, 1999) В.М. Холопова вважає, що без врахування фактора людського сприйняття фізична картина елементів музичного твору залишається чисто матеріальною, і в цьому випадку не має ніякого відношення до музики як мистецтва (Холопова, 2002).

А.Д. Пател у праці «Музика, мова та мозок» акцентує на тому, що музичні послідовності упорядковані у часі (Patel, 2008). Коли ми слухаємо музику, у нас виникає відчуття єдності тонів у часі. Мелодія уявляється як певна сутність, яка має свої межі і рухається між ними. У цьому виявляється її унікальна властивість: мелодія одночасно існує (або сприймається) як завершена сутність, і як процес її реалізації, або розгортання у часі. Такий досвід цілісності є однією з фундаментальних характеристик музики.

Отже, одна з головних властивостей, яку ми виділяємо в мелодії, – це рух. Відчуття руху не зникає навіть тоді, коли зникає тон (тобто в мелодії трапляється пауза). Скоріше за все, таке відчуття виникає тому, що наша свідомість розташовує музичний світ в уявному просторі. Тільки в його межах мелодія «рухається». Цей простір не має ніяких фізичних характеристик, скоріше за все, його можна назвати феноменальним. Він будується, коли ми сприймаємо музику, і зникає разом із нею. Можливо, що музичний простір все ж таки втілює історичну залежність між сприйняттям звуку та орієнтацією у просторі. У будь-якому разі уявний музичний простір, незважаючи на свою примарність, є невід'ємною складовою частиною сприйняття мелодії та музичного твору загалом.

Музика триває в часі, але чи існує час в самій музиці? Якщо існує, то як він представлений? Можна припустити, що час втілюється в русі, але в музичному творі нічого і нікуди не рухається в фізичному сенсі цього слова. Музичний рух належить нашому сприйняттю, і без нього не може бути музики. Будь-який рух відбувається в просторі. Тому виникає питання: чи існує цей простір у музиці? Отже, спроби визначити сутнісні характеристики

буття музичної мелодії скоріше породжують ще більш складні запитання, чим прояснюють, яким чином може існувати музика.

«Мелодія – це інтуїтивне поняття, яке складно визначити», – пише А.Д. Пател (Patel, 2008, р. 182). Він вважає, що головною характеристикою мелодії є її здатність нести в собі інформацію. Отже, сприйняття мелодії – це складний процес конструювання, коли відбувається усвідомлення послідовності тонів як мережі значущих відносин (Patel, 2008, р. 182). Сама система або здатність сприйняття людини переробляє послідовність тонів та конструює їх як мережу відношень, що мають певне значення. Важливо також те, що не кожна послідовність тонів утворює мелодію. Форми зв'язку, які виникають між тонами, зумовлені історично. Мелодію можна розглядати як процес поєднання тонів, складання їх в єдине ціле. Паузи та повторення одного і того самого теж є частиною цього процесу. Вони не порушують мелодію, не призводять до втрати відчуття цілісності.

Р. Скратон пропонує розглядати мелодії як окремі індивідууми, що існують у світі звуків самі по собі та доступні лише раціональним істотам. Іншими словами, мелодія – це думка (Scruton, 1999). Якщо розглядати мелодію в такому контексті, доречно звернутися до сучасних досліджень свідомості та мозку людини, які зосереджені на вивченні ментальних процесів, та теорій філософії культури, які пов'язують ці процеси з виникненням тих чи інших культурних явищ. Можливо, спираючись на дані цих наук, ми можемо краще зрозуміти сутність мелодії.

М. Каку, професор теоретичної фізики та популяризатор науки, в книзі «Майбутнє розуму» намагається з'ясувати, яким чином пов'язані робота мозку та феномен свідомості. «Концепція свідомості століттями займала філософів, але вперто не піддавалася» (Каку, 2015, с. 62). Експерименти з мозком людини взагалі дають феноменальні результати. Виявляється, якщо розділити праву та ліву півкулю, в кожній із них утворюються своя свідомість, та вони існують незалежно одна від одної (Каку, 2015, с. 58).

Попри складність визначення свідомості, М. Каку пропонує вважати, що свідомість – це «процес створення моделі світу з використанням безлічі зворотних зв'язків за різними параметрами» (Каку, 2015, с. 65). Таке визначення дає змогу виокремити різні рівні свідомості, але в будь-якому разі найвищий

рівень притаманний саме людині. На відміну від свідомості, наприклад, тварин, яка розгортається тільки у просторі, свідомість людини розгортає модель світу у часі. Причому в обох напрямках – минуле та майбутнє. Свідомість людини створює модель світу та трансформує її в часі (Каку, 2015).

Але подібне визначення свідомості ще не вирішує всіх питань. Побудова моделей світу та всі інші процеси обертаються навколо якогось центру, навколо людського «Я». Саме воно є центром внутрішнього світу людини, та, відповідно, всіх її думок, намірів, сприйняття та уявлень, вольових рішень та естетичних суджень, емоцій та сенсів. Принаймні, саме так відчуває людина світ своєї свідомості. У тому числі аналізуючи феномен мелодії, ми звертаємося до її форми та змісту. І, якщо форма її буття може бути визначена як одна з просторово-часових моделей, то її зміст може бути визначено як музичну думку, тобто елемент свідомості та її контенту. І, таким чином, аналізуючи можливість осмисленого музичного цілого, ми маємо звернутися до того, яким чином взагалі можлива цілісність нашої свідомості.

Виявляється, що це питання є одним із центральних для сучасних когнітивних наук. «Де шукати Я?» – запитує М. Каку (Каку, 2015, с. 68). Не існує (або ще не знайдено) нікого фізичного центру свідомості людини. Відчуття нашої самості, нашого «Я» формується, скоріше за все, в результаті діяльності певної частини мозку, яка відповідає за об'єднання сигналів обох півкуль. Саме вона формує або фабрикує єдину історію про людину (Каку, 2015, с. 87). «Свідомість зшивається наживо з багатьох відділів мозку, кожен з яких конкурує з іншими за створення моделі навколишнього світу» (Каку, 2015, с. 88). Яким чином у цьому випадку з'являється відоме всім відчуття власної самості? Експерименти з мозком дають змогу припустити, що за це відповідає ліва півкуля. «Ліва півкуля відповідає за прагнення людини відшукати порядок у хаосі, скласти всі факти в пов'язану несуперечливу історію, а історію вставити в контекст. Схоже, ліва півкуля намагається будувати гіпотези про структуру світу навіть тоді, коли все свідчить про те, що ніякої структури у нього немає» (Каку, 2015, с. 89).

«Хитку» позицію людського «Я» підкреслює також історик Ю.Н. Харарі. «Вченим невідомо, як сукупність мозкових електричних імпульсів перетворюються на суб'єктивні

переживання», – пише Ю.Н. Харарі (Харарі, 2018, с. 132). Він зауважує, що культура сучасного світу будується на засадах гуманізму, який своєю чергою визнає наявність єдиного центру людської особистості – єдине та стабільне «Я», яке є витоком всіх внутрішніх процесів свідомості: емоцій, волі, сенсів тощо. Але сучасна наука ставить наявність такого центру під сумнів. Принаймні поки що немає ніяких підстав вважати, що «центр» свідомості має фізичну локацію. Скоріше він виступає як функція мозку щодо синтезу певної інформації та конструювання моделі навколишнього світу. Ю.Н. Харарі вважає, що скоріше за все ми можемо говорити про «багатоголосся» нашої свідомості, яке складається з чисельних «Я» (Харарі, 2018).

Таким чином, розуміння музичної мелодії як певного виду думки навряд чи може суттєво розширити знання в цій сфері. Що ми маємо на увазі, говорячи про зміст музики, або її емоційне навантаження? Чисельні концепції філософії музики та мистецтвознавства пов'язують сенс музики з емоціями, які вона втілює та транслює. Існують більш менш загальні уявлення про те, що виражає музика: смуток, радість, страх, надія тощо. Коли ми говоримо, що музичний фрагмент сумний або радісний, ми не маємо на увазі, що він має здатність порушувати дані емоції в людині. Ми говоримо про ці емоційні стани як про якості самої музики (Арановский, 1991, с. 31). «Деякі філософи порівнюють емоційні якості музики з емоційними якостями кольорів. Наприклад, радісність жовтого кольору і музичного пасажу» (Кобелева, 2010). Ще одна спроба пояснення зв'язку музики і емоцій полягає в тому, що прихильники цього погляду асоціюють музику із поведінкою людини. Наприклад, сумна людина йде поволі, говорить мляво тощо. Музика, що нагадує нам таку поведінку людини, сприйматиметься як сумна (Арановский, 1991, с. 37).

Отже, характер зв'язку музики з емоціями викликає багато питань. Р. Скратон, наприклад, «не поділяє переконання про те, що музика може містити в собі або виражати емоції або стани свідомості. Музика виражає щось, але це «щось» існує лише у сфері уяви і волі раціональної істоти, як, втім, і сама музика, або навіть музичний звук. Крім того, зміст музики можна виразити лише в самому музичному творі» (Кобелева, 2010).

Якщо наша свідомість складається з безлічі імпульсів та впливів, то і мелодія має бути раптовим об'єднанням тонів. Чи можемо

ми говорити про емоції, які виражає музика, якщо нам складно визначити центр внутрішнього життя самої людини? Іншими словами, без вирішення проблеми того, що насправді є центром суб'єктивності людини, навряд чи є сенс пояснювати мелодію за аналогією з думками. Принаймні, наші знання з цього приводу не отримують емпіричного підтвердження в межах когнітивних наук.

Незважаючи на проблеми із визначенням свідомості та механізму її утворення, ми все ж таки маємо змогу вивчати феномени, які вона породжує. Тому цілком можливо, що шлях до розуміння здатності людини створювати та сприймати музичну мелодію як певну цілісність у просторі і часі, яка має особливе змістовне навантаження, лежить у площині культури людства.

За думкою Ю.Н. Харарі, якщо підходити до визначення сутності людини із суто біологічної сторони, то взагалі виявляється, що свідомість людини не є чимось необхідним. Мозок як обчислювальна система може і самостійно вирішувати всі завдання, які пов'язані з життєдіяльністю людини. Крім того, саме це він і робить, не звертаючись до свідомості. «Що відбувається у свідомості, чого не відбувається в мозку?» (Харарі, 2018, с. 135). «Якщо нам потрібні суб'єктивні переживання для того щоб міркувати про самих себе, – пише Ю.Н. Харарі, – то як бути з комп'ютерними програмами, які враховують свої дії, але ні в одній з них не розвинулася свідомість так само, як здатність відчувати і бажати» (Харарі, 2018, с. 138).

Скоріше за все свідомість не виконує біологічних функцій, але, незважаючи на це, вона реальна та має фундаментальне значення у світі культури.

Ю.Н. Харарі вважає, що завдяки специфічним когнітивним властивостям людини або завдяки особливому складу її свідомості людство навчилось створювати особливий вид реальності. Поряд із реальністю об'єктивною та суб'єктивною існує реальність інтерсуб'єктивна, яка заснована на «вірі» в уявний порядок. «В об'єктивній реальності явища існують незалежно від наших вірувань та почуттів. <...> Суб'єктивна реальність, навпаки, визначається моїми приватними віруваннями та почуттями. <...> Інтерсуб'єктивні сутності створюються взаємодією багатьох людей» (Харарі, 2018, с. 170–171). Саме цей вид реальності пов'язаний зі світом нашої свідомості, світом думок і сенсів.

Саме він формує світ культури, тому, намагаючись відшукати фундаментальні принципи музичного феномена, скоріше за все треба звертатися не до біологічних основ сприйняття звуків та тонів або інших особливостей взаємодії музики та когнітивної системи людини (хоча, безумовно, такого роду дослідження теж мають велике значення для розуміння музики) та не до сфери суб'єктивних переживань та почуттів (хоча і емоційна реакція слухача є важливим фактором аналізу музики). Об'єктивні та суб'єктивні фактори, що зумовлюють здатність створювати та сприймати музику, є лише частиною цього процесу. Спираючись на ідеї Ю.Н. Харарі, можна припустити, що музичний феномен є породженням інтерсуб'єктивної реальності.

У цьому випадку сенс, який ми «відчуваємо», коли сприймаємо мелодію, відчуття необхідності зв'язку між тонами, які її становлять, відчуття її цілісності та завершеності варто шукати не в фізичних властивостях музичного тону та певних тональних системах та не в особливостях людського сприйняття, а в інтерсуб'єктивному просторі, який наділяє значенням музичні «явища». «Сенс виникає, коли багато людей разом сплітають загальну мережу сенсів» (Харарі, 2018, с. 173).

Таким чином, музична мелодія сама по собі як акустичне явище навряд чи має ті властивості, які ми сприймаємо, коли слухаємо музику. Скоріше за все, в процесі сприйняття відбувається поєднання нашого суб'єктивного світу, насамперед це стосується світу емоцій та світу інтерсуб'єктивного, який «примушує» нас «бачити» сенс саме в такому поєднанні звуків. Іншими словами, ми «віримо» в те, що мелодія є музичною думкою, тому що в це вірять всі інші, і щоразу павутиння сенсів стягується все міцніше.

Висновки. Таким чином, на нашу думку, розглядаючи музику як інтерсуб'єктивну реальність, ми можемо більш конкретно визначити, що саме ми будемо досліджувати, а отже, на які результати можемо очікувати. Наприклад, вивчаючи процеси, які відбуваються в мозку під час створення або прослуховування мелодії, ми можемо зробити значущі висновки стосовно когнітивної властивості людини, але навряд чи зможемо відповісти на запитання: чому мелодія має сенс? Зосереджуючи увагу на проблемі зв'язку музики та емоцій, ми звертаємось до сфери суб'єктивних переживань, які хоча і можуть бути схожими

в різних людей, однак не дають змогу узагальнити цей досвід сприйняття та пошити його на саму музику. Музика може викликати та викликає певні емоції, ці емоції можуть збігатися у різних людей, але твердження про те, що емоції становлять зміст, наприклад, мелодії, некоректно.

Отже, пошук значення музики, пошук сенсу мелодії як музичної думки може відбуватися лише в межах інтрасуб'єктивного простору, або простору культури. Іншими словами, мелодія (та музика загалом) взагалі не має ніякого сенсу, окрім того, що вкладається в неї певною культурою. Але оскільки «паутиння сенсу» сплітається протягом всієї історії людства, значення музики починає сприйматися як щось об'єктивне, незалежне від окремої людини. У певному сенсі так воно і є, але реальність музики не об'єктивна, а інтрасуб'єктивна, тобто зовнішня для окремої людини, але створена людством. Інтрасуб'єктивність музичного феномена дуже добре демонструє наявність різних музичних культур. Кожна з них створює свою мережу сенсів, а отже, форма та зміст музичних творів теж суттєво відрізняються.

Таким чином, на нашу думку, філософське дослідження музики, яке має на меті виявлення фундаментальних властивостей музичного феномена, має вивчати цей феномен, спираючись передусім на аналіз загальнокультурного контексту її буття. Іншими словами, зміст музики визначається самою людиною (або певною культурою), а отже, немає ніякого сенсу шукати його у фізичному та біологічному вимірі. Поза світом інтрасуб'єктивної реальності музика (а отже, і мелодія як її основа) не має ніякого змісту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арановский М.Г. Синтаксическая структура мелодии. Москва : Музыка, 1991. 320 с.
2. Каку М. Будущее разума : монография. Москва : Альпина нон-фикшн, 2015. 502 с.
3. Кобелева Д.Л. Музыка как предмет философско-культурологического анализа. «Слобожанський гуманітарій – 2014» : *STUDIA SLOBOZHANICA* : матеріали міжнародної науково-методичної конференції, Харків, 31 жовтня 2014 р. 2015. С. 318–322.
4. Кобелева Д.Л. Музыка й емоції. *Культура України* : збірник наук. праць. Харків : ХДАК, 2010. Вип. № 31. С. 225–233.

5. Харари Ю.Н. Homo Deus: Краткая история завтрашнего дня : монография. Москва : Синдбад, 2018. 496 с.
6. Холопова В.Н. Музыка как вид искусства : учебное пособие. Санкт-Петербург : Лань, 2002. 320 с.
7. Cooke D. The Language of Music. New York : Oxford University Press, 1959. 289 p.
8. Jackendoff R., Lerdahl F. The Generative Theory of Tonal Music. MIT Press, 1983. 368 p.
9. Johnson-Laird P.N. Emotions, Music and Literature. *Handbook of Emotions*. New York : Guilford Press. 2008. 848 p.
10. Patel A.D. Music, Language and the Brain. Oxford : Oxford University Press, 2008. 512 p.
11. Scruton R. The Aesthetics of Music. New York : Oxford University Press, 1999. 538 p.

REFERENCES

1. Aranovskiy, M.G. (1991). Sintaksicheskaya struktura melodii [The syntactic structure of the melody]. Moscow, Music, 320 p. [in Russian].
2. Kaku, M. (2015). Buduschee razuma [The future of reason]. Moscow, Alpina, 502 p. [in Russian].
3. Kobeleva, D.L. (2015). Muzyka kak predmet filosofskokulturologicheskogo analiza [Music as a subject of philosophical and cultural analysis]. *Slobozhanskiy Humanitarian – 2014*, October 31, 2015, p. 318–322 [in Russian].
4. Kobelieva, D.L. (2010). Muzyka y emotsii [Music and emotions]. *Culture of Ukraine*, V. 31, p. 225–233 [in Ukrainian].
5. Harari, Yu.N. (2018). Homo Deus: Kratkaya istoriya zavtrashnego dnya [Homo Deus: A Brief History of Tomorrow]. Moscow, Sindbad, 496 p. [in Russian].
6. Holopova, V.N. (2002). Muzyka kak vid iskusstva [Music as an art form]. St. Petersburg, Lan', 320 p. [in Russian].
7. Cooke, D. (1959). The Language of Music. New York : Oxford University Press, 289 p.
8. Jackendoff R., Lerdahl, F. (1983) The Generative Theory of Tonal Music. MIT Press. 368 p.
9. Johnson-Laird, P.N. (2008) Emotions, Music and Literature. *Handbook of Emotions*. New York : Guilford Press. 848 p.
10. Patel, A.D. Music, Language and the Brain. Oxford : Oxford University Press, 2008. 512 p.
11. Scruton, R. (1999) The Aesthetics of Music. New York : Oxford University Press, 538 p.